

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ІФННЮІ НУ «ОЮА»

проф.

Роман САВЧУК

«2» вересня 2024 р.

**ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ
ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

ВК 1

рівень вищої освіти
ступінь вищої освіти
галузь знань
спеціальність
освітня програма

перший (бакалаврський)
бакалавр
08 Право
081 Право
Право

Розробник програми: к.ю.н., доц. Павловська Леся Володимирівна

Затверджено на засіданні кафедри цивільного та господарського права і процесу (протокол № 1 від 28.08.2024 р.)

В.о.завідувача кафедри цивільного та
господарського права і процесу

Андрій РОМАНЮК

Начальник навчального відділу

Ірина ЯЦКІВ

Гарант освітньої програми

Роман САВЧУК

Науково-методична рада (протокол № 1 від 02.09 2024 р.)

Голова науково-методичної
ради

Олег БЕЗНОСЮК

Заступник директора

Олег БЕЗНОСЮК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1.АНОТАЦІЯ

Право соціального забезпечення є однією з галузей національної системи права. Воно виступає регулятором відносин щодо матеріального соціального забезпечення осіб у випадку настання об'єктивної обставини – соціального ризику. Вивчення освітнього компоненту «Право соціального забезпечення» зумовлене необхідністю знання норм права, які регулюють відносини розподілу суспільних фондів споживання, що виникають з приводу матеріального забезпечення громадян у старості, у випадку хвороби, повної або часткової втрати працездатності, а також втрати годувальника, забезпечення материнства і дитинства, призначення соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям та інших форм соціальної підтримки. Засвоєння студентами нормативно-правових актів з питань соціального захисту непрацездатних громадян і малозабезпечених сімей є необхідною умовою формування юристів, зокрема майбутніх державних службовців органів соціального захисту населення і пенсійного фонду.

1.2.МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» є вивчення та усвідомлення студентами норм права, які регулюють різноманітні форми та види соціального забезпечення, їх відмінності від інших норм права; розумінні студентами природи і сутності відносин із соціального забезпечення, засвоєння ними знань основних принципів та норм права соціального забезпечення, змісту основних законодавчих актів; у розумінні зростаючої ролі права соціального забезпечення в соціальній державі, яке гарантує право осіб на забезпечення у старості та у разі втрати працездатності; у безпосередньому зв'язку норм права з їх практичним застосуванням відповідними органами.

Основними завданнями викладання навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» є ознайомлення з колом суспільних відносин, що становлять предмет соціального забезпечення; вивчення правового статусу суб'єктів права соціального забезпечення, їх прав та обов'язків; аналіз змісту норм права соціального забезпечення, їх тлумачення; розуміння правових категорій, інститутів права соціального забезпечення; застосування правових знань з права соціального забезпечення для оцінювання юридичних фактів; засвоєння основних положень системи чинного законодавства, яке регулює правовідносини в сфері соціального захисту; формування вміння застосовувати набуті знання на практиці.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття соціального забезпечення. Державні соціальні стандарти та соціальні гарантії в системі соціального забезпечення

Поняття соціального забезпечення та соціального захисту населення. Право людини на соціальний захист та гарантії його здійснення в Україні. Поняття, мета встановлення та принципи формування державних соціальних стандартів, державних соціальних гарантій, соціальних норм та нормативів. Соціальні ризики. Поняття та правові ознаки соціального ризику. Ознаки соціального ризику як інституту права соціального забезпечення. Класифікація соціальних ризиків

Державні соціальні стандарти. Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт: поняття, значення в сфері соціального забезпечення. Система соціальних нормативів. Основні державні соціальні гарантії, порядок їх визначення та затвердження. Поняття та особливості організаційно-правових форм соціального забезпечення. Види соціального забезпечення.

Тема 2. Право соціального забезпечення як галузь національного права України

Історія розвитку права соціального забезпечення. Поняття права соціального забезпечення як галузі права. Предмет права соціального забезпечення. Особливості методу права соціального забезпечення: співвідношення імперативного та диспозитивного способів встановлення прав і обов'язків суб'єктів соціально-забезпечувальних відносин, співвідношення централізованого та локального правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин. Функції права соціального забезпечення.

Система права соціального забезпечення. Місце права соціального забезпечення в системі права України. Співвідношення права соціального забезпечення з трудовим, цивільним, адміністративним, фінансовим та іншими суміжними галузями права.

Тема 3. Джерела права соціального забезпечення.

Поняття та особливості джерел права соціального забезпечення. Класифікація джерел права соціального забезпечення. Конституція України та інші конституційні закони як джерела права соціального забезпечення.

Міжнародні договори як джерела права соціального забезпечення. Закони України як джерела права соціального забезпечення. Правові акти Міністерства соціальної політики. Підзаконні нормативно-правові акти. Локальні правові акти у системі джерел права соціального забезпечення.

Тема 4. Принципи права соціального забезпечення

Поняття та система принципів права соціального забезпечення. Значення принципів права соціального забезпечення. Поширення права соціального забезпечення на всіх осіб незалежно від громадянства, форми та виду суспільно-корисної діяльності. Здійснення забезпечення на рівні не нижче встановлених у державі соціальних стандартів. Здійснення забезпечення у випадку настання соціального ризику. Універсальність соціального забезпечення. Державна гарантованість права на соціальне забезпечення. Принцип справедливості та неупередженості. Принцип поєднання солідарної та індивідуальної відповідальності. Диференціація умов та обсягів соціального забезпечення. Принцип ефективності. Адресний характер соціального забезпечення.

Тема 5. Правовідносини із соціального забезпечення

Поняття, особливості та види правовідносин за правом соціального забезпечення. Суб'єкти правовідносин соціального забезпечення: поняття, види, правосуб'єктність. Правомочні суб'єкти права соціального забезпечення. Зобов'язані суб'єкти правовідносин соціального забезпечення. Об'єкти соціальних правовідносин. Зміст правовідносин із соціального забезпечення. Юридичні факти за правом соціального забезпечення: поняття, особливості. Стаж як умова виникнення права на деякі види соціального забезпечення. Особливості обчислення страхового стажу щодо певних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Значення страхового стажу. Порядок підтвердження страхового стажу. Документи, що підтверджують стаж роботи.

Тема 6. Державні органи та їх функції у сфері соціального захисту населення.

Державні органи як суб'єкти права соціального забезпечення. Загальна характеристика їх повноважень. Міністерство соціальної політики України. Завдання та повноваження органів соціального захисту населення на місцях. Соціальні страхові фонди як суб'єкти права соціального забезпечення. Правове становище соціальних страхових фондів. Недержавні пенсійні фонди та їх правове становище. Пенсійний фонд України як суб'єкт права соціального забезпечення.

Тема 7. Поняття та система страхових пенсій за законодавством України.

Поняття, ознаки та види пенсій. Пенсійна система України: сучасний стан та напрями реформування. Пенсійне забезпечення в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Система страхового пенсійного забезпечення. Страхове пенсійне забезпечення та його рівні в Україні. Загальні умови пенсійного забезпечення за солідарною пенсійною системою. Правове регулювання пенсійного забезпечення за віком. Загальні умови, порядок призначення та виплати пенсій за віком. Розміри пенсії за віком. Пенсії у зв'язку з інвалідністю: поняття, види, умови призначення. Розміри пенсій та надбавки до них. Пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Порядок їх призначення і виплати. Особи, що мають право на призначення такої пенсії.

Тема 8. Державне пенсійне забезпечення

Поняття, ознаки та система державних пенсій. Суб'єкти права на державну пенсію. Умови призначення державної пенсії. Поняття, особливості та правові засади призначення та виплати пенсії за вислугу років. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби. Пенсії за особливі заслуги перед державою: поняття, суб'єкти, порядок призначення. Пенсії за віком на пільгових умовах. Дострокові пенсії.

Тема 9. Страхові допомоги

Поняття, ознаки та види страхових допомог. Правове регулювання надання страхових допомог. Підстави для надання допомоги в разі тимчасової непрацездатності: поняття, умови призначення, суб'єкти, правові підстави та порядок призначення та виплати. Розміри допомоги у разі тимчасової

непрацездатності. Допомоги, зумовлені народженням дитини: у разі вагітності та пологів; при народженні дитини; для догляду за дитиною.

Страхові допомоги в разі безробіття: допомога в разі безробіття, в тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога в разі часткового безробіття тощо.

Страхові допомоги у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.

Тема 10. Державні соціальні допомоги

Поняття та ознаки державних допомог. Система державних допомог. Правові підстави призначення. Особливості фінансування державних допомог. Особливості суб'єктів державних соціальних допомог.

Порядок призначення допомоги особам які не мають права на пенсію та інвалідам. Підстави та порядок надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Державні допомоги сім'ям з дітьми: суб'єкти, види, правові умови призначення та виплати. Допомога в разі вагітності та пологів. Одноразова допомога при народженні дитини.

Допомога у зв'язку з доглядом за дитиною. Допомога малозабезпеченим сім'ям з дітьми. Допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю.

Тема 11. Соціальні послуги та пільги як види соціального забезпечення

Форми і види соціальних послуг. Безкоштовні та платні соціальні послуги – суб'єкти та підстави надання. Права і обов'язки надавачів та отримувачів соціальних послуг. Правове забезпечення соціального обслуговування інвалідів. Матеріальне, соціально-побутове й медичне забезпечення інвалідів.

Субсидії на житлово-комунальні послуги. Поняття та правові ознаки субсидій. Умови та строки призначення субсидії на житлово-комунальні послуги.

Поняття та ознаки соціальних пільг як виду соціального забезпечення. Класифікація соціальних пільг за суб'єктом. Пільги, які надаються для підтримки життя і, які надаються при настанні інших соціальних ризиків.

Види соціальних пільг за змістом. Медико-реабілітаційні пільги; соціально-трудові пільги; житлово-побутові пільги; соціально-побутові пільги; пільги на оплату житлово-комунальних послуг та інші.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна:

1. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні: монографія . Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2014. 472 с.
2. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навч. посіб. 5-тє. вид. К.: Центр навчальної літератури, 2014. 488 с.
3. Мокрицька Н.П. Право соціального забезпечення: навчальний посібник Львів: ЛьвДУВС, 2020. 536 с.
4. Павловська Л.В. Право соціального забезпечення. Навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форм навчання Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія». Івано-Франківськ, 2019. 91с.
5. Пенсійні правовідносини в Україні: монографія [Н.М.Хуторян, Я.В.Сімутіна, М.П.Стадник, А.А.Ширант, М.М.Шумило]: відп. ред. Н.М.Хуторян, Я.В.Сімутіна. – К.: Вид-во «Юридична думка». 2013. 276с.
6. Право соціального забезпечення в Україні: підручник / О.М. Ярошенко, Г.О. Барабаш, Н.М. Вашнярчук та ін.; за ред. О.М. Ярошенка,- 5-е вид.Х.: Право, 2019. 376с.
7. Право соціального забезпечення в Україні: підручник /Т.Л. Занфірова, М.І. Іншин, С.М. Прилипко та ін.; за заг. ред. Т.А. Занфірової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. Х.:ФІНН, 2012. С.14-27.
8. Право соціального забезпечення України: Навчальний посібник / За заг. ред. П.Д. Пилипенка. [вид. 3-є, змін. і доп.] К.: Істина, 2012. – 232 с.
9. Право соціального забезпечення України: підручник / Т. А. Замфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та інші: за заг. редакцією Т. А. Замфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка-2-ге видання –Х.:ФІНН, 2012. С. 66-104
10. Право соціального забезпечення: [навч. посіб.] / авт.: С. М. Прилипко, Г. С. Гончарова, В. В. Юровська, О. О. Конопельцева; за заг. ред. В. В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. –126 с.
11. Право соціального забезпечення: навч. посібник/ П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та інші за редакцією П. Д. Пилипенко. – К.:Видавничий дім «ІнЮре», 2006.

Нормативні акти:

1. Конституція України від 28.06.1996р. №254к/96-ВР URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР URL:: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
3. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 р. №2017-III URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>
4. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : закон України від 01.06.2000 № 1768-III URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1768-14> .
5. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю : закон України від 16.11.2000 № 2109-III URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2109-14> .
6. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю : закон України від 18.05.2004 № 1727-IV URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1727-15> .
7. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : закон України від 13.01.2005 № 2342–IV <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2342-15> .
8. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: закон України від 09.07.2003 № 1058-IV URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: закон України від 02.03.2000 № 1533-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1533-14> .
- 10.Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> .
- 11.Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> .
- 12.Про прожитковий мінімум: Закон України від 15 липня 1999 р. № 966 XIV URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966-14>
- 13.Про пенсії за особливі заслуги перед Україною : Закон України від 01.06.2000 № 1767-III URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1767-14> .
- 14.Про державну допомогу сім'ям з дітьми : закон України від 21.11.1992 № 2811-XII URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2811-12> .
- 15.Про недержавне пенсійне забезпечення: закон України від 09.07.2003 № 1057-IV URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>

Підручники, посібники, наукові праці

1. Міжнародні соціальні стандарти : навч. посіб. / авт. А.М. Юшко, Н.М. Швець, за заг. ред. В.В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т „Юрид акад України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 121 с.
2. Пенсійні правовідносини в Україні : монографія / Н. М. Хуторян та ін.; відп. ред.: Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : Юридична думка, 2013. 274 с.

3. Пенсійне забезпечення у солідарному рівні загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / В. М. Андрії, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Маслаков, 2018. 474 с.
4. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти: монографія / С. М. Синчук; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 421 с.
5. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник та ін. К. : Ін Юре, 2012. 540 с.
6. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Особлива частина : навчальний посібник. Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 1092 с.
7. Сташків, Б.І. Пільги у праві соціального забезпечення: навчальне видання. Чернігів : ЧДІПСТП, 2011. 175с.
8. Сташків, Б.І. Проблеми пенсійного забезпечення: навчальне видання. Чернігів : ЧДІПСТП, 2011. 140 с.
9. Сорочишин М. В. Правові аспекти соціального діалогу у сфері праці: монографія; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Юридична література, 2014. 208 с.
10. Тищенко О. В. Право соціального забезпечення України: теоретичні та практичні проблеми формування і розвитку галузі: монографія /О. В. Тищенко. К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. 394 с.
11. Хуторян Н.М. Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України. / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило та ін. – К. : Юрид. думка, 2012. 208 с.
12. Ширант А.А. Принципи пенсійного забезпечення: монографія/ А.А. Ширант. К.: ДІА, 2012. 192с.
13. Яригіна Є. П. Соціальне забезпечення сімей з дітьми : міжнародний досвід та українська модель : монографія. Х. : Монолит, 2016. – 196 с.

2.2. Допоміжна література:

1. Автушенко І. Б. Державна політика України щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей (1991–2014 рр.). К.:ІНКОС, 2019. 415 с.
2. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту в Україні : навч. посіб. К : Знання, 2008. 663 с.
3. Бориченко К. В. Механізм правового регулювання відносин у праві соціального забезпечення. *Правові горизонти. 2019. № 14.* С. 34–39.
4. Бородкін М. В. Юридичні факти як підстави виникнення соціальнозабезпечувальних правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 20 с.
5. Віжунов О. В. Правове регулювання соціального забезпечення осіб з інвалідністю в Україні та країнах Європейського Союзу : авто реф. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.05 К. : Київський нац.ун-т ім. Т. Шевченка, 2020. 20 с.

6. Костюк В. Проблеми гармонізації законодавства України щодо прав осіб з інвалідністю з відповідними стандартами Європейського Союзу. *Право України*. 2016. № 8. С. 47–54.
7. Мокрицька Н. П. Проблеми права соціального захисту : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 428 с.
8. Мокрицька Н. П. Особливості набуття статусу вагітної жінки для надання прав та гарантій у трудовому праві та праві соціального забезпечення. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. №3. С. 216-220.
9. Мокрицька Н.П. Види соціальних послуг для бездомних осіб. *Аналітично-порівняльне правознавство* № 2 (2023). С.193-197.
10. Нариси з міжнародного та зарубіжного трудового права і права соціального забезпечення : монографія / В. М. Бесчастний, М. М. Клемпарський, О. В. Назимко; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Харків : Право, 2017. 176 с.
11. Наукові праці Пилипенка Пилипа Даниловича. Вибране. Дрогобич. Коло, 2013. 408 с.
12. Пилипенко П. Д. Про право зайнятості, або нові контури трудового права. *Право України*, 2014, С. 197–207.
13. Пенсійні правовідносини в Україні : монографія / Н. М. Хуторян та ін.; відп. ред.: Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : Юридична думка, 2013. 274 с.
14. Пенсійне забезпечення у солідарному рівні загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / В. М. Андрії, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Маслаков, 2018. 474 с.
15. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти: монографія / С. М. Синчук; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 421 с.
16. Правові проблеми трудового та пенсійного законодавства України в контексті євроінтеграції : монографія / Н. М. Хуторян та ін.; відп. ред. Н. М. Хуторян; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Харків : Право, 2018. 255 с.
17. Сирота І. М. Право соціального забезпечення та гарантії здійснення соціального захисту. *Юридичний вісник*. 2017. № 2. С. 73–78.
18. Сорочишин М. В. Правові аспекти соціального діалогу у сфері праці: монографія; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Юридична література, 2014. 208 с.
19. Старосельцева О. В. Інституційна природа загальнообов'язкового державного соціального страхування. *Форум права*, 2017. № 5. С. 375–381.
20. Харитонova Л. І. Судова практика як джерело права соціального забезпечення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 37. С. 55–60.
21. Шалієвська Л. І. Пенсійне забезпечення: зарубіжний досвід та уроки для України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 4. С. 96–100.
22. Яковлева Г. О. До визначення поняття та природи соціальних ризиків у праві соціального забезпечення. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 49–53
23. Ярошенко О. М. Поняття та види принципів права соціального забезпечення. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2010. № 17. С. 32–39.

3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті:

- 1) <http://rada.gov.ua/> Офіційний веб-портал Верховна Рада України
- 2) <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index> Офіційний веб-портал Міністерство соціальної політики України
- 3) <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index> Офіційний веб-сайт Державна служба зайнятості
- 4) <https://www.pfu.gov.ua/> Офіційний веб-портал Пенсійний фонд України